

Nekroloji :

PROF. DR. BAKİ ÖĞÜN

(1922 - 2001)

CENGİZ IŞIK

32 yıl birlikte çalıştığım hocam Prof. Dr. Baki Öğün'ün 11 Aralık 2001 günü aramızdan ayrılmasının hemen ardından, O'nun biyografisini yazmak görevi bana verildiğinde, içine düştüğüm dayanılmaz sıkıntının tarifini yapamam. Dile kolay! sevecen; özverili; alçakgönüllü; işbirlikçi; birleştirici; sebatkâr; kıskançlığın ve hoyratlığın değil, paylaşımcılığın ve hoşgörücülüğün örnek bir temsilcisi; her zaman sıcak tuttuğu içindeki kuva-i milliye ruhunu bir "aş" gibi etrafındakilere enjekte eden ve bu yolla daha çok gelecek nesli yaratma çabası içindeki "hoca gibi hoca" ile birlikte dolu dolu geçirilen tam 32 yıl... *"İnsan kaybetmek çok kolay, ama kazanmak çok zordur"* felsefesini kendisine bir yaşam biçimi olarak seçerek kendi ekolünü yaratmayı becerebilen bu ender ve güzel insanın bedeni, bugün artık yok. Bu bağlamda, O'nunla birlikte çalışma şansını yakalamış olan ben, daha doğrusu bizler, yalnızca arkeoloji bilimini paylaştığımız hocamızı değil, sıkıntılarımızı ve sevincimizi bizim yüreğimizle dinleyebilen tek dostumuzu da kaybettik. Kaunos kazısının yerli ve yabancı ekip üyeleri olarak acımız kalıcıdır. Ama O'nu, hep bizimle beraber ve hep bizim yanımızda hissederek ilkelerini gelecek kuşağa aktarmak, birincil görevimiz olacaktır. Ancak belki bu yolla O'nun ve bizlerin ruhu bütünleşerek bir arada huzur bulabilecektir.

1922 Uşak doğumlu Prof. Öğün'ü, üniversite yaşamımın daha ilk günlerinde tanıma şansına sahip oldum. Diyebilirim ki, O'nun ders anlatışındaki her zaman sıcak tuttuğu heyecanı, benim bu mesleğe "aşık" olmamdaki en büyük etken olmuştur. Daha üniversite sıralarında O'ndan edindiğim Hellen boyalı seramiği hakkındaki temel bilgilerimin esasında, aradan geçen bunca zaman içindeki yeni literatürün desteğine rağmen çok da büyük değişiklik olmamışsa ve bugün aynı konuda ben de profesyonelce ders verebiliyorsam, bu, O'nun nasıl iyi bir eğitimci olduğunun önemli bir göstergesi sayılmalıdır. Seramik resim sanatını kuru bir madde olarak anlatmamış, onu resimleyen ustanın karakterini yalnızca kendi fırçasında bulmamış, O'nun her türden iç dünyasını da yansıtarak, bu cansız malzemeye felsefi bir ruh kazandırmayı bilebilmiştir ki, bu da bir öğretim üyesinin "olmazsa olmazındandır".

Merhum, Ankara Gazi Lisesi'nden 1942 yılında mezun olduktan sonra, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nin önce Coğrafya Bölümü'ne kaydolmuş, ama kendi anlatımıyla O'ndaki maceracı ruh, eğitimi Arkeoloji alanına kaydırmıştır. 1947 yılındaki mezuniyetinden sonra kısa bir dönem Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde görev yapmış, bir yıl sonra Arkeoloji Bölümü'nde açılan asistanlık sınavını kazanarak, öğretim üyesi olma yolundaki ilk adımını atmıştır (1948). Kendi anlatımına göre, sınavı kazanmasında daha o yıllarda iki ayrı yabancı dili, İngilizce ve Fransızca'yı biliyor olmasının rolü çok büyük olmuştur. Sonraları Almanca'yı da eklemiş ve böylece zaman içinde bu üç ayrı dili hem konuşma, hem de yazabilme rahatlığına ulaşmıştır. Yabancı dil bilmenin, bilim adamı olmanın en büyük gereklerinden biri olduğuna o denli inanmıştır ki, bunu yalnız bizlere aşlamakla kalmamış, bu dilleri öğrenmemize bile bizzat kendisi zaman ayırmış, emeğini üşenmeksiz keyifle vermiştir.

1948-1951 yılları arasında hepimizin hocası Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal'ın başkanlığındaki Bayraklı kazılarında, 1225 m² lik "H Açması" nı John Cook ile birlikte özenle yürütmüş ve alt katmanda ele geçen binlerce tek renkli parçanın pek çoğunu yıllarını alan bir uğraştan sonra bir araya getirebilmiştir ki, bu güç işi ancak mesleğine duyduğu sevgisi ve tükenmek bilmeyen sabrıyla becerebildiğini hemen her fırsatta anlatmak, O'nu, dinlemek de bizi, mutlu etmiştir. İÖ 1050-750 yıllarını kapsayan bütün bu parçalardan yeniden yarattığı 27 kap, kendi doktora konusu olarak belirlenmiş, 1954 yılında tamamladığı "Anadolu'da I. Binde Gri Seramik (Protogeometrik ve Geometrik Dönemler)" başlıklı bu doktora çalışmasında yaptığı stilistik analizin sonucu olarak, bunların Myken dönemiyle olan ilişkisini ortaya koymuştur. Bu eser, Anadolu Protogeometrik ve Geometrik seramiği üzerine bugüne kadar yapılmış hemen tüm araştırmalarda müracaat edilen bir "baş yapıt" hüviyeti kazanmış olmasına rağmen, büyük bir talihsizlik sonucu yayınlanamamıştır. Bizlere düşen, O'nun hâlâ daha güncelliğini koruyan bu önemli araştırmasını, noktasına bile dokunmadan bilim alemine sunmaktır ki, bunun hazırlıklarına başlanılmıştır. Aynı talihsizlik, Batı Anadolu Protogeometrik seramiğin Attika ile yakın benzerlik göstermesine karşın, onların yerli Myken ve Submyken geleneğe bağlı olduğu sonucuna ulaştığı "Batı Anadolu'da Protogeometrik Devri Yunan Boyalı Seramiği" başlıklı, 1963 yılı Mart ayında tamamlanan doçentlik çalışmasının da başına gelmiştir. Bu eseri de yayımlatmak, O'na ve bilim dünyasına karşı olan yükümlülüklerimizin başında gelmektedir.

Profesör Öğün, Bayraklı'nın dışındaki kazı çalışmalarını 1956 yılına kadar yine hocası ile birlikte sürdürmüştür: 1952-1956 yılları arasında Sinop ve Foça; 1953-1956 yılları arasında ise Kyme. Bu arada, hocasının tavsiyesi üzerine Profesör Woolley başkanlığındaki Tell Açana (Alalah) kazılarına kısa süreli olarak katılmıştır. Burada etkisinden hiçbir zaman kurtulamadığı öylesine bir olaya şahit olmuştur ki, "ders çıkartmak" adına bunu hemen her fırsatta anlatmaktan keyif duyardı. Bu anekdot, Profesör Woolley'in çalışmasına başlamadan önce, her defasında masası önünde seremonial bir jestle saygıyla eğildikten sonra sandalyesine oturmasıdır ki, bilime duyulan saygı, bilimin kutsiyeti herhalde bu olmalıdır. Tıpkı kendisinin, nerede ve hangi şartlarda olursa olsun işine hiçbir zaman tıraşsız başlamadığı, şık giyinmeden fakülteye gelmediği gibi...

Yaşamı süresince hep şükran duygularını ön plana çıkararak saygı ve övgüyle söz ettiği hocası ile olan anlaşmazlığı yanında, O'ndaki doğu ve batı medeniyetleri arasındaki kültür alışverişlerini, havasını teneffüs ederek ortaya koyma aşkı, kendisini Doğu Anadolu'daki araştırmalara yönlendirmiş olmalıdır ki, 1959 yılından başlayarak 1964 yılına kadar Prof. Dr. Afif Erzen'in başkanlığında, Urartu bölgesindeki arkeolojik araştırmalar için kurulan yeni bir bilim ekibinin üyesi olmuştur. Van ve çevresindeki araştırmaların esas merkezi, ilin hemen arkasındaki Toprakkale ile Gürpınar ilçesinin sınırları içinde bulunan Çavuştepe'dir. Bu araştırmaların sonuçları, aralarından kendisinin de bulunduğu ortak isimlerle yayınlanırken ("1959 Toprakkale Sondajları ve Bölgedeki Çalışmalar", *TürkAD* 10.2 [1960] 1961, 22 vdd.; "Van Toprakkale Kazı Heyetinin 1960 Yılı Kısa Çalışma Raporu", *TürkAD* 11.2 [1961] 1962, 30 vdd.; "Van Toprakkale Kazı Heyetinin 1961 Yılı Kısa Çalışma Raporu", *TürkAD* 11.2 [1961] 1962, 33 vdd.; "Toprakkale ve Çavuştepe Raporu 1962", *TürkAD*, 12.1, 1964, 19 vd.; "Van Çevresi 1963 Çalışmaları", *TürkAD* 12.2 [1963] 1965, 34 vdd.), Toprakkale'deki çalışmaların bilimsel ilk sonuçları, uluslararası bir süreli yayında kendi imzasıyla bilim dünyasına tanıtılmıştır ("Kurze Geschichte der Ausgrabungen in Van und die türkischen Versuchsgrabungen auf Toprakkale 1959", *ZDMG* 111, 1961, 245 vdd.).

Urartu, Hoca için artık vazgeçemediği bir tutku olmuş olmalıdır ki, 1964 yılından başlayarak 1974 yılına kadar özellikle Van-Bitlis-Ağrı üçgeni içindeki maceralı bilimsel araştırmalarını hayatı pahasına da olsa sürdürmüştür. Hatta gönlünü bu bölgeye öylesine kapırmıştır ki, araştırmalarını daha iyi olanaklarla sürdürebilme inancıyla, 40b maddesi ile daha henüz kurulma

aşamasındaki Erzurum Atatürk Üniversitesi'ne, orada bir Arkeoloji Bölümü kurma misyonunu üstlenerek gitmiştir (1968). Fakat kendi aktarımına göre “evdeki hesap çarşıya uymamış”, bilime ayrılan maddi desteğin “kömüre” ayrılanından kıyas bile kabul edilemeyeceği oranda düşük olmasının, kendi üniversiter anlayışına ters düştüğü düşüncesiyle, bu sevdasından vazgeçmiş ve ertesi yıl yuvasına yeniden dönmüştür. Ama bu geri dönüş, O’nu bölgeden koparmamıştır. Bu defa Prof. Dr. Emin Bilgiç ile birlikte 1964 yılında Bitlis ilinin Van Gölü kenarında kurulmuş Adilcevaz ilçesinin hemen arkasındaki, bugün Kef Kalesi olarak bilinen bir Urartu Kalesi’nde yeni arkeolojik kazılara başlamıştır. Bu araştırmalara, O’nun bölgedeki hunharca soyulmaya başlanan Urartu mezarlarının peşine düştüğü 1971 yılına kadar sürekli, bu yıldan başlayarak 1974 yılına kadar da kendi ekibiyle birlikte kısmen katılmıştır. Kef Kalesi’ndeki araştırmaların yıllık sonuç raporları, Prof. Dr. Emin Bilgiç ile birlikte düzenli olarak yayınlanmıştır (“1964 Adilcevaz Kazıları Hakkında”, *TürkAD* 13.2, 1964, 102 vdd.; “1964 Adilcevaz Kef Kalesi Kazıları”, *Anatolia* 8, 1964 65 vdd. [Türkçe-İngilizce]; “Adilcevaz İkinci Mevsim Kazıları 1965”, *Anatolia* 9, [1965] 1967, 1 vdd. [Türkçe-İngilizce]; “Adilcevaz’da İkinci Mevsim Kazıları 1965”, *TürkAD* 14.1-2, [1965] 1967, 119 vdd.; “1967 Adilcevaz Kef Kalesi Kazıları”, *TürkAD* 16.1, 1968, 45 vdd.; “Adilcevaz Kef Kalesi Kazıları 1972”, *TürkAD* 21.1, 1974, 31 vdd.). Kale’deki araştırmalarla elde edilen yeni Urartu belgelerinin ışığında, bu kültürün belirli sanat eserlerini analiz ederek çok önemli sonuçlara varmış ve bunları uluslararası bir süreli yayında bilim dünyasına duyurmuştur (“Die Ausgrabungen von Kef Kalesi bei Adilcevaz und einige Bemerkungen über die urartäische Kunst”, *AA*, 1967, 481 vdd.). Bu arada yaptığı önemli araştırmalarından biri de, bugün bile hâlâ bir su mühendisliği harikası olarak kabul edilen Şamram (Semiramis) Kanalı’dır (Van’da Urartu Sulama Tesisleri ve Şamram [Semiramis] Kanalı [1970]). Urartu kralı Menua tarafından, başkent *Tuşpa*’nın (bugünkü Van ili) alt platosunu sulamak amacıyla açtırılan 51 km. uzunluğundaki bu kanalın büyük bir bölümü, DSİ tarafından bugün de kullanılmaktadır. Kitapta, bu muazzam kanal tek başına incelenmemiş, Urartular’ın daha o dönemde bir teknoloji şaheseri olarak tesis edebildikleri barajlar ve yer altı su kanalları da (Kerhiz) arkeolojik açıdan ilk kez analiz edilmişlerdir. Bu son iki eserin bilimsel içeriği, merhum Ögün’ün 1970 yılında profesörlüğe yükseltilmesinde baş yapıtlar olarak kabul edilmiştir.

Yukarıda ifade ettiğimiz gibi, Adilcevaz’daki Kef Kalesi kazıları devam ederken, 1971 yılında bölgedeki Urartu mezarlarının talan edilmeye ve çı-

kartulan eserlerin yalnızca ellerinde kalanların müzelerimize getirildiği kaçakçılık faaliyetleri karşısında duyarsız kalmayarak, araştırmalarındaki ağırlığı bu yöne kaydırmıştır. İçinde bu satırların yazarının da yer aldığı küçük bir ekip ve yok denecek kadar olanakla, önce Patnos ve çevresinde, sonra da Malazgirt yöresinde, zor şartlar altında olsa neyse, her an hayati tehlike içinde belki de dolaşılmayan Urartu kalesi kalmamıştır. Talan öylesine vahimdir ki, bunun duyurulması ve önlemine alınması gereği adına takip eden yıllarda konferanslar vermiş ve bu konuda bir makale yayımlamıştır (“Türkiye’de Eski Eser Kaçakçılığı, Turizm ve Arkeolojik Kazılar”, *DTCF Dergisi* 257, 1976, 1 vdd.). Yıllara yayılan bu yüzey araştırmalarında, O’nun değimiyle aktarıyorum: “*hep, taban eti yedik!*”. Ziyaret edilen kalelerin ve talan edilen mezarların planları çıkartılmış ve deskripsiyonları yapılarak arşivlenmiştir. Yayınları, O’nun anısına tarafımdan yapılacaktır ve bu görev benim için bir borçtur. İnatla sürdürülen takipler sonunda nihayet iki merkezde “av etini” yakalamıştık: Patnos ilçesine bağlı Liç köyü ve Dedeli nahiyesi. Ertesi yıl, hemen talan sonrası müdahale edilen Adilceviz-Durakpur mahallesinin Van Gölü kenarındaki mezarlık da bunlara eklenmiştir. Böylece, Urartu kültürü üzerine olan bilimsel araştırması artık daha çok bu medeniyetin “ölü gömme geleneği” üzerine yoğunlaşmıştır. Profesör Öğün, bilim dünyasında o günlere kadar hakkında çok az şey bilinen bu konudaki ilk sonuçları, yalnızca yurtiçi ve yurtdışındaki heyecan dolu konferanslarla duyurmakla kalmamış, uluslararası dergi ve kitaplarda “başyapıtlar” hüviyetinde makaleler olarak da yayınlamıştır (“*Die urartäischen Bestattungsbräuche*”; *Festschrift für F. K. Dörner, Studien zur Religion und Kultur Kleinasiens*, 1978, 638 vdd.; “*Die urartäischen Gräbern in der Gegend von Adilceviz und Patnos*”, *Xth International Congress of Classical Archaeology*, TTK Ankara 1978, 61 vdd.; “*Die urartäischen Paläste und die Bestattungsbräuche der Urartäer*”, *Palast und Hütte*, Mainz 1982, 217 vdd.). Son beş yıldan bu yana birlikte çalışarak ortaya koyduğumuz Adilceviz, Liç ve Dedeli mezarlarının son derece önemli bilimsel sonuçları, “*Die urartäische Gräbern und Gräfte von Adilceviz, Liç und Dedeli*” başlıklı bir monografide yayımlanmak üzere hazırlanmaktaydı. Ama kadere bakınız ki, bu çalışmayı artık yalnız tamamlamak zorundayım. Bu, bugün profesörlük unvanını almış olsa da, kendisini hâlâ daha öğrencisi hisseden birinin başına gelebilecek en ağır kadersizlik değil de nedir? Şunu hemen vurgulamalıyım ki, mezarlarda ele geçen adak eşyaları arasında Hocam’ın öncelikle fibulalar dikkatini çekmiş, onların, daha paranın bulunmadığı dönemler için “tarihlendirme” konusunda en az

paralar kadar yardımcı olabildiklerine inancı nedeniyle bilimsel çalışmasını belli bir süre bu konuya kaydırmıştır. Bu bağlamda, Doğu Anadolu'daki tüm müzeleri ziyaret etmiş ve bu müzelerde korunan Urartu fibulalarını, bir monografi olarak yayınlamak düşüncesiyle incelemiştir. Monografinin manuskripti, **"Prähistorische Bronze Funde"** serisinde yayınlanmak üzere teslim edilmiştir. Çalışmasında vardığı en önemli sonuç, iğne bağlantılarının farklılığına rağmen, Urartu fibulalarının form olarak 12 türe ayrılan Frig fibulalarından esinlenerek yapılmış olduğudur. Bu konuda, sonradan yayınlanan (**"Urartäische Fibeln"**, *Akten des VII. Internationalen Kongresses für iranische Kunst und Archäologie*, Berlin 1979, 178 vdd.) Berlin'deki uluslararası bir kongrede verdiği konferansın etkisini, o salonda bulunan Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal'ın kaleminden aktarıyorum: *"...Urartu fibulaları üzerinde okuduğu bildirisini kongre üyeleri ve orada hazır bulunan bu satırların yazarı hayranlıkla dinlemiştir. Bu makale stilistik araştırmalar bakımından büyük övgüye değerdir..."* (E. Akurgal, Cengiz Işık (Ed.), *Festschrift für Baki Ögün*, *Asia Minor Studien* 39, 2000, X).

Hocam'ın Doğu Anadolu'daki mesleki macerası bunlarla sınırlı değildir: Orta Doğu Teknik Üniversitesi bünyesinde kurulan Keban Barajı'nın suları altında kalma tehdidi altındaki kültür değerlerinin kurtarılması projesi çerçevesinde 5 yıl süreyle (1969-1973) Elazığ ilinin 55 km. doğusunda, Murat nehri kenarındaki "Haraba Höyük-Şimşat Kalesi"; daha sonra Atatürk ve Karakaya barajlarının suları altında kalacak olan Adıyaman ilinin Kahta ilçesi sınırları içindeki Fırat kıyısında yükselen "Horis Kale"de 1980-1981 yılları arasında ve son olarak da, tekrar Elazığ ilinin bu defa Baskil ilçesine bağlı verimli Fırat vadisi üzerinde kurulmuş Habibuşağı köyündeki "Yazılıkaya" tepesinde 1982-1983 kazı mevsimi içinde araştırmalarda bulunmuştur. Gerek Urartu bölgesindeki araştırmaları ve gerekse aynı mevsimler de sonraki aylarda sürdürdüğü Kaunos örenindeki çalışmaları arasına bu proje içindeki kazıları da sıkıştırmış olmasının altında yatan ana etken, O'ndaki ülkemiz arkeolojisine duyduğu hizmet aşkıdır. Bunun yanında ama, yer seçiminde hep düşünerek karar vermiştir. Amacı, gönül verdiği Urartular'ın batı sınırını belirleyebilecek başka arkeolojik belgelere ulaşabilmektir. Eğitim-öğretimin dışında kalan araştırma aylarını bu projeye dahil olduğu yıllarda üç ayrı bölgeye paylaştırarak programlamasını, bunları birlikte yaşayan bir ekip üyesi olarak ben bile "çılgınlık" olarak görüyordum. Ancak, O'nu tanıdıkça kavradım ki, burada güvendiği tek şey, kendindeki paylaşımcı ruhtur. Nitekim, Orta Doğu Teknik Üniversitesi tarafından o yıllarda her yıl yayımlanan

“Keban Projesi Çalışmaları” serisi içindeki raporların bir kısmı, ben dahil o zamanki asistanları tarafından kaleme alınmıştır (Baki Öğün, “Haraba Kazıları 1969”, Keban Projesi 1969 Çalışmaları, I,2, 1971, 39 vdd.; “Haraba Kazısı 1970”, Keban Projesi 1970 Çalışmaları, I,3, 1972, 75 vdd.; “Haraba Kazısı 1973”, Keban Projesi 1973 Çalışmaları, I,6, 1979, 25 vdd.). Hatta Habibuşağı’ndaki araştırmanın sonuç raporunun yayınlanması hakkı tarafıma verilmiştir (“Habibuşağı Nekropolü-Die Nekropole von Habibuşağı”, *Belleten* 200, 1987, 549 vdd.). Böylesine bir tavır “hoca gibi hocalık” ki, bunu onunla olduğum son ana kadar hep doya doya yaşadım ve yaşamışızdır. Bugün arkasında bir “ekol” bırakmış olmasının özünde yatan belki de en önemli karakteri budur: “Paylaşıcılık” ve bunun beraberinde getirdiği “ekip ruhu”.

Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal’ın emekliye ayrılışının ardından Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı’nın başkanlığını da yürüten Prof. Öğün’ün, Teos ve hayatını vakfettiği Kaunos örenindeki araştırmalarına geçmeden önce, akademik dünyasındaki diğer yaşamını kısaca özetleyelim: Alman Hükümeti’nin dünya çapındaki bir akademik kuruluşu olan Alexander von Humboldt Vakfı’nın bursiyeri olarak, 1956-1957 yıllarında Marburg; 1967 yılında Berlin; 1974-1975 yıllarında Bonn; 1985 yılında Heidelberg şehirlerindeki arkeoloji enstitülerinde bilimsel araştırmalarını yürütmüş ve araştırmalarının sonuçlarını her defasında sunduğu konferanslarla bilim dünyasına duyurmuştur. Ayrıca, yine bir Humboldt bursiyeri olarak, “Urartu Sanatı” üzerine bir sömestr ders vermek için 1994 yılında Kiel Üniversitesi arkeoloji bölümünde “misafir profesör” olarak görev yapmıştır. 1959-1960 yıllarında ise O, Hamburg üniversitesinde Lektör’dür. Öğün, Humboldt Vakfı’nın yalnızca bursundan faydalanmamış, vakıf yöneticilerin her 20 yılda bir düzenlediği, çerçevesi önceden saptanan arkeoloji sempozyumuna iki kez çağırılma ayrıcalığını taşımıştır: Palast und Hütte (Bildiriyle, 1979 Mainz) ve Gab es das griechische Wunder? (Katılımcı, 1999 Freiburg). Vakfa duyduğu şükran borcunu ödemek için olacak ki, Ankarada’ki farklı üniversitelerde görev yapan hemen bütün Humdoldt burslularını bir araya getirmek ve Vakıf yöneticileriyle olan ilişkileri “gelecek nesil” için sıcak tutmak adına “Alexander von Humboldt Vakfı Ankara Bursiyerleri Derneği” nin kurucu başkanlığını yapmış ve yöneticiliği bir yıl aradan sonra genç kuşağa devretmiştir (1987-1988). Bana göre ama, Hoca’nın bu Vakıf ile olan yakın ilişkisinin arkeoloji bilimine olan en birincil katkısı, gelecek vaat eden yerli-yabancı genç bilim adamlarını, burs alabilmeleri için Vakıfa tavsiyelerde bulunmasıdır ki, O’nun tavsiye edip te bu bursu kazanamayan birini tanımıyorum. Bundaki en

önemli neden de, yazmış olduğu tavsiye mektuplarının "hislerini" değil, "gerçeği" yansıtmış olmasıdır. Bugün kendi jenerasyonunun en iyilerden biri olan Prof. Dr. Fahri Işık için yazdığı övgü dolu tavsiye mektubunda, adayı karakterize eden bir ifadesini, sayın Işık'ın kendisi dahil, yeri geldiğinde hemen her zaman keyiflenerek söylemiştir: "...er ist aber auch Hartnäckig...: ...fakat O dik kafalıdır da...". O'nun Humboldt Vakfı ile kurmuş olduğu hak edilmiş yakınlığının göstergesi açısından, vefatı üzerine Vakıf yönetiminden eşine gönderilen taziye mektubunun bir bölümünü burada vermek istemiş olmamdan dolayı beni bağışlayınız lütfen: "...Doch auch wir, die Humboldt-Familie- sind erschüttert, daß Ihr lieber Mann, den wir als Wissenschaftler und warmherzigen Menschen sehr geschätzt haben, nicht mehr unter uns ist. Professor Ögün hat als wissenschaftlicher Lehrer eine bedeutende Schule der Archäologen aufgebaut; zahlreiche Schüler wurden ihrerseits Humboldtianer. Wir werden ihn in ehrenvollen Andenken behalten...: Bilim adamı ve sıcak kalpli bir insan olarak takdir ettiğimiz sevgili eşinizin aruk aramızda olmaması, Humboldt-Ailesi olarak bizleri de derinden sarsmıştır. Profesör Ögün, bir bilim adamı olarak arkeoloji alanında önemli bir ekol kurmuştur; bu ekolün çok sayıdaki öğrencisi Humboldtcudur. Bizler, O'nun aziz hatirasını yad edeceğiz..."

Hocam'ın gecikmiş de olsa iki bilim kuruluşuna daha üyeliği vardır ki, bunlar 1975 yılından itibaren **İstanbul Alman Arkeoloji Enstitüsü "Muhabir Üyeliği"** ve ülkemizin en seçkin bilim kuruluşlarının başında gelen, "**Türk Tarih Kurumu Aslı Üyeliği**" (1983-1995). Takip eden yıllarda, bu Kurumumuz'un üyeleri tarafından kendisine layık görülen "**Şeref Üyeliği**" sıfatını da hep gururla taşımıştır. Merhum, amacı bilime hizmet olan diğer iki ayrı kuruluştan biri olan "**Selçuklu Tarih ve Medeniyetleri Enstitüsü**" nün kurucu üyeleri arasında yer almış; "**Kaunos Derneği**" nin ise kurucu başkanlığını yapmıştır.

Doğu ve Batı dünyasının kültürleri arasındaki sentezi daha iyi kurabilmek amacıyla, 1974 yılına kadar aralıksız sürdürdüğü Doğu Anadolu'daki araştırmalarına paralel olarak, aynı mevsimlerde yüzünü batıya döndürmüş ve bu bağlamda önce Prof. Dr. Yusuf Boysal ile birlikte, İonya bölgesinin bir "incisi" olan bugünkü Seferihisar ilçesinin Sığacık köyü sınırları içindeki **Teos** kentinde, ikinci başkan olarak arkeolojik araştırmalara başlamıştır. 1962 yılında başlayan ve sonuçları raporlar olarak yayınlanan ("**Teos Kazısı 1962 Kısa Raporu**", TürkAD 12.1, 1964, 12 vd.; "**Teos Kazıları 1963**", TürkAD 13.1, 1965, 115 vdd.; "**Büyük Antiochos ve Teos**" Anatolia 9, [1965] 1967, 21

vdd. [Çeviri]) bu bilimsel ortaklık dört yıl sürdürülebilmiş ve 1966 yılında, salt beklentilerine cevap verebilecek bir merkez olarak değil, büyüdü doğası ile de gönlünü kapırdığı **Kaunos**'u, vazgeçemeyeceği bir araştırma merkezi olarak seçmiştir; bu merkez için hayatını vakfetmiştir. Ve demek zorundayım ki, vefatına neden olan “beyin kanamasını”, bu “vefasız sevgilinin” kollarında geçirmiştir.

“35 yıl!.. Dile kolay. Demek ki, ünlü şair Cahit Sıtkı Tarancı'nın değımiyle 'yolun yarısı', Kaunos için harcanmıştır. Bu, bizim için büyük bir mutluluk kaynağıdır. Ne mutlu ki, Tanrı bize bu çabaların boşa gitmediğini göstermiştir. Muğlalılar ve Dalyanlılar bu mücadelenin farkında mıdır, değil midirler? Bilemiyorum!. Sanırım toplumumuzun büyük çoğunluğu gibi, onları da yalnız günlük hayat, yani günlük kazanç ya da kayıplar ilgilendiriyor. Ve sanırım onlar, bütün bu olanların kendiliğinden olduğunu, bunca turistin kendiliğinden buralara geldiklerini düşünüyorlar!..” Bu satırlar, ekip olarak yayımladığımız Kaunos kitabının “Önsöz” bölümünde, Hocam tarafından kaleme alınmıştır (**B.Öğün-C.Işık-Diğerleri**, Kaunos-Kbid. 35 Yılın Araştırma Sonuçları (1966-2001), 2001, I). “Serzeniş” var, bu satırlarda; “uğraşı” ve “didinme” var; “anlaşılamama” var bu satırlarda, ama daha da önemlisi, Kaunos için yıllarca “gönülle” verilen hizmetin karşılığında alınmış, doyumsuz “haz” var!..

Hocam'ın, yalnız mesleki yaşamında değil, özel yaşamında da “en kıymetlisi” olan Kaunos ile tanışıklığı 1965 yılıdır. Araştırmalarını bağımsız olarak sürdürebileceği bir ören seçmek için, Prof. Dr. Emin Bilgiç ile birlikte yaptığı keşif gezisi ve bir kazı yeri olarak Kaunos'ta karar kılışının nedeni, “hikaye” kokan bir üslupla, kendisi tarafından geç de olsa bilim dünyasına duyurulmuştur (**“Warum Kaunos?”**, Kadmos 37, 1998, 175 vdd.). Özetle: Kaunos'un İÖ 4. yüzyılın ortalarına kadar Likya ve Karya bölgeleri arasındaki kendi adını taşıdığı küçük bir bölgeye, Kaunos Bölgesi'ne başkentlik etmişliği bir yana, kentün, özellikle yine aynı yüzyıldaki kültürel zenginliğini belgeleyen muhteşem kaya mezarları ile etkileyici sur duvarları ve kentün, dolayısıyla Anadolu'nun o çağlardaki siyasi tarihi ve inanç dünyasına ışık tutabilecek sağa-sola dağılmış durumdaki yazıtlı blokların çokluğu; henüz çözülememiş olan “Karca” dilinin deşifre olmasında tek umudun buradaki kazılara bağlı olmasına olan inancı; Ahhiyava sorununa getirebileceği yeni belge ya da belgeler; kazıya nereden başlanabileceği konusunda topografyanın sunduğu ipuçları; kenti daha önce ziyaret eden bilim adamlarının raporlarında vurgulanan önem. Fakat ben inanıyorum ki, bütün bunların yanı sıra bu

önemli kentte arkeolojik kazılara başlamasındaki bir diğer önemli etken de, Kaunos ve çevresinin insanı büyüleyen doğasının, O'nun romantik yapısında bıraktığı derin izlerdir.

1966 yılında çok cüzi maddi olanakla başladığı kazılara, 1989 yılındaki emekliliği sonrası da dahil her yıl fiilen katılmış, kazı başkanlığını 1999 mevsimi sonuna kadar kendisi bizzat yürütmüştür; son iki mevsim ekip listesinde ve içimizdeki sıfatı, vazgeçilemez “Onursal Başkanımız” dı. Öylesine bir Onursal Başkan ki, O’nu hemen her gün öğlen saatlerine doğru merdivenli caddeden bir “Kaunoslu” gibi inerken gördüğümüzde, sanki hâlâ daha deneyimsiz öğrencileriymişiz gibi, “Acaba yapılan hangi işi eleştirecek?” endişesine, yürütülmesi planlanan işler konusunda, “yeni öneriler gelecek!” sevincine bizleri boğan... O’nunla birlikte olmanın keyfi, yalnızca arazideki bu birliktelikle yaşanmamış, özellikle “Kazı Evi” içindeki çalışmalarımızın arasında, hiçbir zaman ödün vermeye izinli olmadığımız akşamlarımızın “Beş Çay” toplantılarında da yaşanmıştır: Bilimsel sohbetlerin arasına sıkıştırdığı yaşanmış hikayelerini, bir taraftan “purosunu tütürürken” kendi ağzından duymak, bizler için doyumsuz bir keyifti. Bu sohbetlerini, rahata erdiği son yıllarındaki geç saatlere sarkan “özel” kahvaltılarında da sürdürmüş olmalı ki, bunu epigrafımız Prof. Dr. Christian Marek’in (Zürih....Üniversitesi Eskiçağ Tarihi Bölümü Başkanı) kendi kaleminden aktarıyorum: “...*Sein Name, die Erinnerung an den liebenswürdigen und warmherzigen Menschen, an den Lehrer, Forscher und Kollegen wird immer mit Kaunos und uns Kauniern sein. Mir ist er ein guter Freund geworden, dem ich viel verdanke und den ich sehr vermissen werde. Das Gespräch mit ihm, sein unvergleichlicher Humor, wird mir fehlen. Ich habe es immer besonders gern gehabt, ihn auf der Terrasse des Grabungshauses von alten Zeiten erzählen zu hören, von Koca Gavur, von Bittel oder Akurgal, es war so spannend, daß ich manchmal später als beabsichtigt erst in der Mittagshitze auf die Grabung kam...: ...Sevecen ve sıcak kanlı bir insan, hoca, araştırmacı ve meslektaş olarak O'nun hatırlarda kalan ismi, daima Kaunos ve Kaunoslu olan bizlerle olacaktır. Benim için O, çok şeyler borçlu olduğum ve çok özleyeceğim mükemmel bir dosttu. O'nun sohbetlerinden, O'nun karşılaşılamayacak insanlığından artık mahrumum. Kazı Evi terasında memnuniyetle dinlediğim O'nun Koca Gavur, Bittel veya Akurgal ile olan eski anıları öylesine heyecan doluydu ki, bile bile bazen öğlen sıcağında araziye geldim...”.*

İlerleyen yıllarda Kaunos'un Anadolu kültür tarihindeki önemi, her geçen mevsim kendisini biraz daha ortaya koyması sonucu olmalı ki, misyo-

nunu, Kaunos kazılarını uluslararası düzeyde bir “araştırma merkezi” konumuna getirmeye kaydırmıştır. Bu bağlamda, bir taraftan fiziksel donanımı her geçen gün artan Kaunos’u bir “okul” hüviyetine sokmanın uğraşını vermiş, diğer taraftan da yabancı bilim adamlarıyla yararlı işbirliği yapabilmenin becerisini göstermiştir. Daha öğrenciliğinin birinci sınıfından itibaren bu “okula” mensup meslektaşların sayısı kabarıktır. Bunlar arasında, bugün Kaunos kazılarının üyeleri olarak görev yapan bu satırların yazarı ben (Akdeniz Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü Öğretim Üyesi); Prof. Dr. Adnan Diler (Muğla Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü Başkanı); Yrd. Doç. Dr. Y. Mimar Oğuz Özer (Mimar Sinan Üniversitesi Bina Bilgisi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi); Doktorantlar, Serdar Akerdem ve Mustafa Bulba ile Arkeolog Münife Doyran’ın (Akdeniz Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü) dışında, Prof. Dr. Recep Yıldırım (Dokuz Eylül Üniversitesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi); Doç. Dr. Seyhan Doruk (Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı Öğretim Üyesi) ve uzun bir süre İstanbul Müzeleri Müdürlüğünü de yapan Dr. Alpay Pasinli (Kültür Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürü) ilk aklı gelen isimlerdir. Mesleki işbirliği yaptığı Prof. Dr. Bernhard Schmaltz’ın (Almanya-Kiel, Christian Albert Üniversitesi Arkeoloji Bölümü Başkanı) yanında doktora öğrenimlerini sürdüren genç Türk öğrencilerine bu bilimin “ülkemizdeki geleceği adına” sahip çıkmış ve onları Kaunos okuluna dahil ederek eğitimlerini Almanya’da tamamlamalarına olanak tanımıştır. Bugün Akdeniz Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Klasik Arkeoloji Öğretim Üyesi olan Doç. Dr. Burhan Varkıvanç ve halen Almanya’da bulunan Dr. Soner Özen bunlar arasındadır. Doç. Dr. Paavo Roos, Dr. Jeolog H. Riedel, Dr. Hans Dieter Bader ve Arkeolog M.A, Xanthie Paschalidou, unvanlarını Kaunos’a borçlu yabancı genç bilim adamlarından bugün için yalnızca dördüdür.

Yorucu arazi çalışmalarımızın ardından, çağdaş donanımıyla yalnız bizlerin sosyal ihtiyaçlarına değil, aynı zamanda bilimsel çalışmalarımızın devamına da hizmet veren “Kaunos Kazı Evi”, bu okulun “fiziki örtüsü”dür. Bu “bilim yuvası”, Hocam’ın önerisi üzerine bugün Muğla Üniversitesi bünyesindeki Karya Araştırma Merkezi’nin ilk istasyonudur da. Böylece, buradaki bilimsel çalışma ve araştırmaların yaşanan her güne yayılabilmiş olması, O’nun özellikle de genç araştırmacılara “altın tepsi” içinde sunduğu bir nimet değil de, nedir?..

Ahhiyava sorununun çözümüne ışık tutabilecek belge henüz değil ama, merhum Öğün'ün buradaki kazı çalışmalarına başlamadan önceki arkeoloji bilimine yapacağı diğer beklentileri, çok şükür ki gerçekleşmiştir. Bunlar içinde en ön sırada vurgulanması gereken, Karca dilinin çözümüne "anahtar olma" görevini üstlenmiş olmasıdır. 1996 kazı mevsiminde Kaunos'ta ortaya çıkarılan bir stel, çift dilde (Biling) yazılmıştır: Yukarıda *Karca*, altta *Grekçe*. Böylesine bir örnek bugüne kadar hâlâ daha tektir. Ancak, bugüne kadar akıtılan terlerin karşılığı bir "tanrı armağanı" olarak kabul edebileceğimiz bu stel, bilim dünyasında yalnız arkeologları değil, onlardan daha çok da dil bilimcilerini heyecana sürüklemiştir. Bu öylesine sansasyonel bir belgedir ki onlar için, hemen bir yıl sonra Zürih'te salt bu Biling-Stel üzerine, Hocam'ın ve benim de aralarında bulunduğum bir sempozyum düzenlenmiş ve burada sunulan bildiriler, *Kadmos* dergisinin bir cildi olarak yayınlanmıştır (Colloquium Caricum. Akten der Internationalen Tagung über die karisch-griechische Bilingue von Kaunos, 31.10.-1.11.1997 in Feusisberg bei Zürih, *Kadmos* 37, 1998).

Prof. Öğün, Kaunos ve Kaunos dışındaki zamanının büyük bir bölümünü son yıllara kadar daha çok bu kent ve çevresinin korunup, gelecek nesillere bu haliyle aktarılması mücadelesinde "insanın insana yaptığına göğüs germenin" cesaretini sebatla sürdürerek, bunda da başarılı olmuştur. Bugün, Dalyan Çayı'nın batısında kalan, içinde Kaunos'un da yer aldığı bölge hâlâ daha bakir, hâlâ daha insanı büyümlü bir atmosfere sokan kendi doğası içindeyse eğer, bunu Hoca'nın önderliğinde yıllardan beri verilmiş ve hâlâ da verilmekte olan duyarlı mücadeleye borçluyuz.

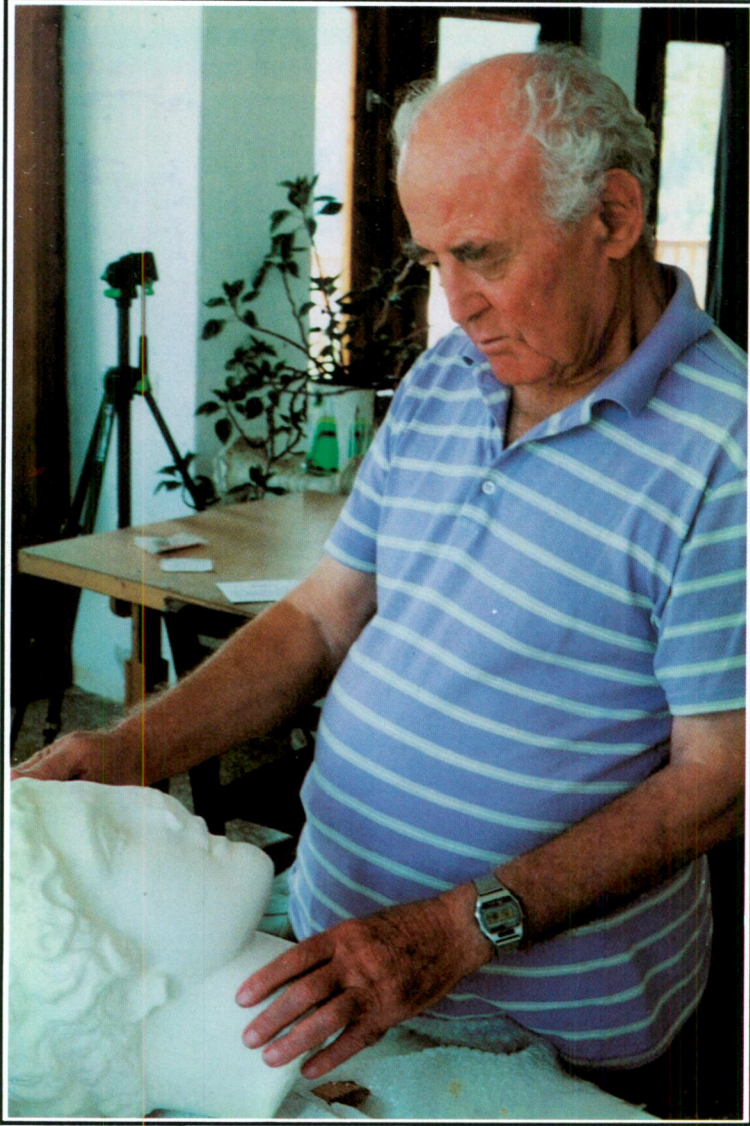
Kaunos araştırmalarının kabarık yayın listesine bakıldığında, Prof. Dr. Baki Öğün tarafından kaleme alınmış yazıların, daha çok periyodik olarak sunulan "Kazı Raporları" ve "Kongre Bildirileri" ile ulusal ve uluslararası ansiklopedilerde "Madde" olduğu görülür: "Kaunos Sondajları 1966-1967", *TürkAD* 16.1, [1967] 1968, 121 vdd.; "Kaunos Kazıları 1968-1970", *TürkAD* 19.2, [1970] 1972, 195 vdd.; "Kaunos Raporu 1971" *TürkAD* 20.1, 1973, 163 vdd.; "Kaunos Kazıları 1972" *TürkAD* 21.1, 1974, 133 vdd.; "Kaunos Kazıları-Excavations of Caunus", *Bulleten* 32, 1968, 139 vdd.; "Excavations of Caunus", *Xth International Congress of Classical Archaeology* 1973 (1978) 421 vdd.; "Kaunos", *Türk Ansiklopedisi* 406 vdd.; "Kaunos", *Enciclopedia dell'Arte Antica. Classica e Orientale*, 178 vdd.; *Yıllık Kazı Raporları* 1979 yılından bu yana Kazı Sonuçları Toplantısı'nda sunulmuş ve aynı başlıklı kitapta

yayımlanmıştır.). Bu bibliyografya, bazı kişiler tarafından bir ömre sığdırılan bilimsel yayın olarak “az” bulunabilir! Ancak, kolay değil, bir taraftan Kaunos’taki araştırmaların olanaklarını arttırarak, buradaki kazıyı “büyük kazı” konumuna getirmek için çabalayacaksınız, diğer taraftan yörenin kültür zenginliği ve doğa güzelliğini gelecek kuşaklara aktarmak için “çilekeşçe” mücadele edeceksin, moralin ve zamanın kalırsa da “yayın” yapacaksınız!. Bu nedenle, kentte yapılan araştırmaların bilimsel nihai sonuçları, ancak son onbeş yıl içine yayılarak gerçekleşebilmiştir. Bunda, doğaldır ki verilen uğraşların bilimsel meyvelerinin ancak toplanabiliyor olması yanında, bugün Türk kazıları içinde, belki bir-ikisinde yeni yeni oluşturulmaya başlanan araştırmalardan sorumlu “bilim ekibinin”, Kaunos’ta onbeş yıldan bu yana, bir uyum içinde birlikte çalışmayı becerabiliyor olmasının da rolü büyüktür. Daha önce de altını çizerek vurguladığımız gibi, bu noktadaki en büyük pay, O’nun karakterindeki “paylaşıcılık” ruhudur. Derdi ki, “*Sizlerin yayınlarınız da, benim haneme yazılmaktadır!..*”. Genel olarak Kaunos bibliyografyasına bakıldığında, bunda “haksız” olduğu da söylenemez (Kaunos üzerine bibliyografya için, bkz.: B. Öğün-C. Işık-Diğerleri, *Kaunos-Kbid. 35 Yıllık Araştırma Sonuçları* [2000] 188 vdd.).

Ülkemizin hem doğu ve hem de batısında verdiği yarım yüzyıllık uğraşının arkeoloji bilimine kazandırdığı her türden katkının hak edilmiş bir “şükran borcu” olarak, bizler, O’nun adına bir “Armağan Kitabı” yayınlamış olmanın, bugün mutluluğunu yaşıyoruz (C.Işık (Ed.), *Studien zur Religion und Kultur Kleinasien und des ägäischen Bereiches. Festschrift für Baki Öğün zum 75. Geburtstag. Asia Minor Studien 39, 2000*). Bizleri daha da mutlu kılan, adına yurtdışında basılmış olan bu kitabı, ömrünü vakfettiği Kaunos’ta, O’nun çok sevdiği bir mekân olan “Teras Tapınağı”nda, her biri “can dostu” küçük bir topluluk önünde ve de “beyin kanaması” geçirmeden 17 gün önce kendisine takdim edebilmiş olmamızdır. Bu arada, Köyceğizliler’in ilçedeki bir caddeye Hoca’nın ismini verme kararına varmış olmaları, sonradan da olsa O’nun hizmetlerinin yöre insanı tarafından da takdir görmüş olması adına, beni ziyadesiyle mutlu etmiştir. Oysa O’nun yaptıkları, özellikle yöredeki turizm potansiyelinin yükselmesi hususunda, yapmak istediklerinin yanında, kendisinin çok yakınındaki biri olarak söyleyebilirim ki, çok da cılız kalmaktadır. Ama sevgili Hocam!, geride bıraktığın “Kaunos Ekibi Üyeleri” olarak bizlerin, “düşündüklerinizi” aynı ruhla gerçekleştirme gayreti içerisinde olacağımızdan, ruhunuz müsterih olsun!..

Yerli ve yabancı dostlarınızın hafızalarına kazınan ve bugün, istemesek de “kabulleneceğimiz” bir başka yaşam felsefeni vurgulayarak, Siz’e “hoşça kal!” demek istiyorum:

“Das Leben ist doch schön!: Yaşamak her şeye rağmen güzel!”

Prof. Dr. Baki ÖGÜN
(1922-2001)